

Lausunto

26.03.2026

Asia: VN/10831/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Väliotsikot

Yleiset huomiot mietinnöstä ja siihen sisältyvistä ehdotuksista sekä ympäristörikosdirektiivin velvoitteiden täytäntöönpanosta

Otamme lausunnossamme kantaa niihin lausumapyynnössä esitettyihin väliotsikoihin, jotka katsomme kaikkein tarpeellisimmiksi. Monet huomionsamme ovat sellaisia, että ne ovat sovellettavissa myös sellaisiin väliotsikoihin, joita emme nimenomaisesti käsittele.

Pidämme luonnoksessa esitettyjä rikoslakiin tehtäviä lainsäädäntömuutoksia lähtökohtaisesti kannatettavina ja kriminaalipoliittisia tavoitteita hyväksyttävänä. Nyt toteutettavalla lainsäädäntömuutoksella on kuitenkin rikoslain systematiikkaa ja selkeyttä murentava vaikutus. Esimerkiksi rikoslain 48 luvun 1 §:ssä säädetyn ympäristön turmelemisen sisäinen koherenssi murenee tilanteessa, jossa esimerkiksi jätteeseen kohdistuvista eri menettelyistä säädetään saman säännöksen eri kohdissa. Ympäristön turmelemissäännöksen sanamuodot vastaavat ehdotettavan uuden jäterikosta koskevan rikoslain 48 luvun 4 a §:n sanamuotoja. Vaikka rikoslain 48 luvun 4 a §:ssä säädetään eräisiin vaarallisiin jätteisiin kohdistuvista teoista, on edellä esitetty omiaan murentamaan rikoslain 48 luvun selkeyttä. Voisiko selvyyden vuoksi jäterikosta koskevan rikossäännöksen (RL 48:4a) otsikon kirjoittaa niin, että jo otsikosta näkyisi sen koskevan vain eräitä vaarallisia jätteitä? Rikoslain 48 luvun 1 § tällaisenaan osoittaa palaamista kasuistiseen rikoslain sääntelyyn. Tästä sääntelytekniikasta on haluttu päästä ja on osin päästykin eroon, mutta nyt sääntely näyttää palaavan historiassa taaksepäin.

Toiseksi olemme huolissamme rikoslain jatkuvasta muuttamisesta. Tältä osin viittaamme oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevaan sinänsä perusteltuun muutokseen, jolla on tarkoitus kumota vasta äskettäin voimaan tulleet pakoterikoksia koskeva poikkeuksellinen oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskeva säännös (RL 46:13). Vaikka lainsäädäntövelvoitteet tulevat yhä useammin Euroopan unionista, jatkuva rikoslain ja erinäisten rikossäännösten muuttaminen rikkoo rikoslain systematiikkaa. Tämä aiheuttaa myös lisätöitä tuomioistuimiin rikoslain ajallisen soveltamisen ja lievemmän lain periaatteen soveltamisen myötä. Tietynlainen pysyvyys olisikin

toivottavaa, jotta myös riittävää ja selkiyttävää soveltamiskäytäntöä ehtisi muodostumaan samoin kuin tiettyjä aiheita koskevaa tieteellistä tutkimusta.

Kiinnitämme vakavaa huomiota myös tarpeeseen taata viranomaisille riittävät resurssit, koska pelkällä sääntelyn uudistamisella ei yksistään päästä niihin tavoitteisiin, joihin lausunnossa esitetyillä lainsäädäntömuutoksilla pyritään. Valvontaviranomaisille tulee taata riittävät resurssit, jotta heillä on mahdollisuus valvoa muun muassa ympäristöä koskevien viranomaismääräysten ja lupaehtojen noudattamista. Riittävällä valvonnalla ja lupaharkinnalla on ympäristö- ja luonnonvararikoksia ennalta ehkäisevää vaikutusta. Ympäristövahinkojen ennalta ehkäisy on kustannustehokkaampaa. Lisäksi eri viranomaisille on taattava riittävä koulutus, koska ympäristörikokset nyt esitettyine uusine kriminalisointeineen on haastava kokonaisuus. Eri viranomaisille on siis taattava riittävä rahoitus, jotta lainsäädäntömuutokset eivät jäisi pelkästään symbolisiksi.

Huomiot syyteoikeuden vanhentumista koskevista ehdotuksista (rikoslain 8 luvun 1 §:n 4 momentti)

Rikoslain 8 luvun 1 §:n vanhentumista koskevat muutosehdotukset ovat perusteltuja ja johdonmukaisia muiden ympäristö- ja luonnonvararikosten kanssa.

Huomiot rikoslain 9 luvun 5 §:ään ehdotettavista, yhteisösakon asteikkoa koskevista muutosehdotuksista sekä ehdotuksista pakoterikoksia koskevan yhteisösakon asteikon osalta (rikoslain 46 luvun 13 §)

Oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskeva muutosehdotus on perusteltu, koska yhteisösakkoa koskeva rikoslain 9 luvun 5 § on soveltamisalaltaan yleinen. Tällä hetkellä voimassa oleva pakoterikosta koskeva oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskeva säännös (RL 46:13) on poikkeuksellisen ankara suhteessa nyt voimassa olevaan rikoslain 9 luvun 5 §:ään ja tätä kautta epäjohdonmukainen muihin rikostyyppeihin nähden. Koska ympäristörikoksia tehdään yleensä taloudellisen hyödyn saamiseksi, voidaan yhteisösakon asteikon korottamista pitää perusteltuna. Samalla yhteisösakon määrä nousee myös muissa moitittavuudeltaan yhtä törkeissä (talous)rikoksissa. Pidämme perusteltuna yhteisösakon rahamäärän ala- ja ylärajan nostamista. Nyt yhteisösakolla on todellista preventiovaikutusta myös suuriin yhtiöihin.

Huomiot törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä ja terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskeviin pykäliin ehdotettavista muutoksista (rikoslain 15 luvun 10 § ja 34 a luvun 1 §) sekä niihin liittyvistä muutosehdotuksista (rikoslain 1 luvun 7 § ja 34 a luvun 15 §)

Ehdotetun uuden ympäristön tuhoamista koskevan rikossäännöksen (RL 48:5b) lisääminen rikoslain 15 luvun 10 §:ään on perusteltua.

Huomiot ympäristön turmelemista koskevaan pykälään (rikoslain 48 luvun 1 §) ehdotettavista muutoksista

- a) 1 momentti
- b) 2 momentti
- c) 3 momentti
- d) ehdotettava uusi 4 momentti

Huomiot ympäristörikkomusta ja tuottamuksellista ympäristön turmelemista koskeviin pykäliin (rikoslain 48 luvun 3 ja 4 §) ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot ehdotettavista uusista jäterikosta ja törkeää jäterikosta koskevista rangaistussäännöksistä (rikoslain 48 luvun uudet 4 a ja 4 b §:t)

-

Huomiot ehdotettavista uusista ilmakehän heikentämistä ja törkeää ilmakehän heikentämistä koskevista rangaistussäännöksistä (rikoslain 48 luvun uudet 4 c ja 4 d §:t)

-

Huomiot ehdotettavista uusista ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta ja törkeää ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta koskevista rangaistussäännöksistä (rikoslain 48 luvun uudet 4 e ja 4 f §:t)

-

Huomiot ehdotettavasta uudesta vieraslajirikosta koskevasta rangaistussäännöksestä (rikoslain 48 luvun uusi 4 g §)

Uuden vieraslajirikosta koskevan rikossäännöksen mukaan (RL 48:4g) unionin kannalta merkityksellisen haitallisen vieraslajin hallussa pitäminen ja kasvattaminen on rangaistavaa, mikäli teko on omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa ympäristölle taikka kuoleman tai vakavan vamman tai sairauden ihmiselle. Tältä osin luonnoksessa ei ole riittävästi pohdittu, mitä hallussa pitäminen tässä yhteydessä tarkoittaa. Pitääkö tekijä hallussaan omalla metsäkiinteistöllä olevaa ”luonnonvaraisena” kasvavaa vieraslajia (esim. jättiputki), koska tekijällä on määräysvalta (KKO 2001:90) ja hallinta kiinteistöllään oleviin puihin ja kasveihin? Voiko kyse olla toisaalta kasvattamisesta, jos kasvattamisella tarkoitetaan kasvamassa pitämistä (sivu 339) tilanteessa, jossa vieraslajia ei poisteta? Tältä osin ongelmia saattaa aiheutua esimerkiksi jakamattomissa kuolinpesissä, joiden alueilla / kiinteistöillä esimerkiksi jättiputki pääsee leviämään niin, että se aiheuttaa huomattavaa vahinkoa luonnolliselle ympäristölle.

On kuitenkin syytä todeta, että huomattavan ympäristön vahingoittamisen vaatimus rajaa perustellulla tavalla vastuun ulkopuolelle lievempiä tekoja. Toisaalta on omiaan kriteeri laajentaa rikosvastuuta, koska menettelyltä ei edellytetä konkreettista vaaraa. Joka tapauksessa säännösehdotuksessa mainitut tietyt tekotavat tulevat todennäköisesti aiheuttamaan lainkäyttäjälle haastavia tulkintatilanteita.

Tahallisuus

Hallituksen esityksen luonnoksessa sivulla 341 todetaan, että ”Tekijän tulisi siten vähintään olla tahallisuuden edellyttämällä tavalla tietoinen siitä, että kyseessä olisi unionin kannalta merkityksellinen haitallinen vieraslaji ja että teko on omiaan aiheuttamaan säännöksessä tarkoitetun vahingon.”. Tältä osin on todettava, että tietoisuus lainsäädännön sisällöstä eli tässä tapauksessa

siitä, mikä on lainsäädännössä määritelty haitalliseksi vieraslajiksi, on kieltoerehdyskysymys. Sen sijaan lajin tunnistamisessa on kyse tahallisuudesta. Toisaalta oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että on omiaan kriteeri on rangaistavuuden normatiivinen edellytys eikä sitä pidä sotkea tahallisuusarviointiin. Hallituksen esityksen perusteluihin on syytä selkeästi kirjoittaa, että erehtyminen lain sisällöstä on kieltoerehdystä. Tämä on omiaan vähentämään tahallisuuden ja kieltoerehdyksen välistä problematiikkaa sekä yleisesti että erityisesti käsillä olevissa rikostyypeissä. Nyt edellä esitetystä luonnoslausumasta voi saada harhaanjohtavan / virheellisen kuvan.

Huomiot luonnonsuojelurikosta koskevaan pykälään (rikoslain 48 luvun 5 §) ehdotettavista muutoksista

Myytäväksi tarjoamista koskevan tekotavan lisäys on perusteltu, vaikka osa teoista jo tällä hetkellä tulisi rangaistavaksi myymisen yrityksenä. Uuden tekotavan lisäys kuitenkin korostaa selkeästi menettelyn moitittavuutta ja sillä voidaan katsoa olevan ennalta estävää vaikutusta.

Huomiot ehdotettavasta uudesta ympäristön tuhoamista koskevasta rangaistussäännöksestä (rikoslain 48 luvun uusi 5 b §)

Rikoslain 48 lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi ympäristön tuhoamista koskeva rikossäännös (RL 48:5b). Uusi ehdotettu säännös on kriminaalipoliittisesti perusteltu, vaikkakin rikoslain systematiikassa poikkeuksellinen (törkeän tekemuodon kvalifioitu muoto eli esimerkiksi erittäin törkeä ympäristön turmeleminen). Luonnoksessa on asianmukaisesti perusteltu, miksi säännökseen sisältyy viittaus vain tiettyihin rikostunnusmerkistöihin. Kahdeksan vuoden enimmäisrangaistusta voidaan pitää perusteltuna, koska ympäristön tuhoamisen tunnusmerkistö edellyttää erityisen vakavan ympäristö- tai luontovahingon aiheuttamista. Tällaisella tuholla on kauaskantoisia ja laaja-alaisia vaikutuksia myös ihmisten elämään. Kyseinen tunnusmerkistö on selkeämpi ja kielellisesti ymmärrettävämpi kuin monet muut uudet ehdotetut rikostunnusmerkistöt.

Huomiot ulkomaiselta alukselta talousvyöhykkeellä tehtyä ympäristörikosta koskevaan pykälään ehdotettavista muutoksista (rikoslain 48 luvun 10 §)

-

Huomiot rikoslain 48 ja 48 a lukuun ehdotettavista uusista soveltamisalasäännöksistä, jotka koskevat tietyissä tilanteissa luvan nojalla toimimisen rinnastamista ilman lupaa toimimiseen (rikoslain 48 luvun 7 a § ja 48 a luvun 4 b §)

Rikoslain 48 luvun ja 48 a lukuun on tarkoitus säätää uusi soveltamisalasäännös (RL 48:7b ja RL 48a:4b). Uuden soveltamisalasäännöksen mukaan ”Ilman lupaa toimimiseen rinnastetaan tässä luvussa toimiminen sellaisen toimivaltaisen viranomaisen myöntämän luvan nojalla, jota haettaessa lupaviranomaista on erehdytty luvan myöntämisen kannalta olennaisista seikoista, lahjottu tai pakotettu, taikka sellaisen luvan nojalla, joka ilmeisellä ja olennaisella tavalla rikkoo asiaankuuluvia aineellisoikeudellisia vaatimuksia.”. Uusi säännös on lähtökohtaisesti kannatettava, koska tämänkaltainen rinnastaminen ei sinänsä ole uutta rikoslaisa. Esimerkiksi rikoslain 17 luvun 8 §:n mukaan laittoman maahantulon järjestämisenä pidetään myös tekoa, jossa esimerkiksi aito viisumi on saatu lahjomalla viranomaisen tai virkamiehen väkivaltaisella vastustamisella. Epäasiallisella keinolla, kuten pakottamisella tai lahjomisella, saatu ympäristölupa ja sen nojalla toimiminen on perusteltua rinnastaa tilanteeseen, jossa tekijällä ei ole lupaa lainkaan.

Pidämme ongelmallisena uuden soveltamisalasäännöksen sanamuotoa ”taikka sellaisen luvan nojalla, joka ilmeisellä ja olennaisella tavalla rikkoo asiaankuuluvia aineellisoikeudellisia vaatimuksia.”. Hallituksen esityksen luonnoksesta ilmenee (sivu 351), että myös myönnetyn luvan nojalla toimiminen voisi olla rangaistavaa, jos lupa itsessään olisi säännöksessä tarkoitettulla tavalla sisällöllisesti epäasianmukainen suhteessa asiaankuuluviin aineellisoikeudellisiin vaatimuksiin. Tältä osin ei ole pohdittu, mikä on uuden soveltamisalasäännöksen suhde rikoslain 4 luvun 2 §:n 3 kohtaan – kieltoerehdys ja viranomaiselta saatu virheellinen neuvo. Jos viranomainen on myöntänyt luvan, niin saako tällöin tekijä luottaa viranomaiseen ja myönnettyyn lupaan tilanteessa, jossa viranomaista ei ole erehdytetty, lahjottu tai pakotettu. Myönnetty lupa rinnastuu näkemyksemme mukaan viranomaiselta saatuun neuvoon, eikä tekijää tule saattaa rikosvastuuseen viranomaisen virheestä.

Soveltamisäännöksen yhtenä epäasiallisena keinona on mainittu erehdyttäminen. Näkemyksemme mukaan ilmaisu ”on saatu viranomaiselta luvan myöntämisen kannalta merkityksellisen totuudenvastaisen tai harhaanjohtavan tiedon avulla” olisi parempi, koska tämä olisi yhdenmukainen edellä mainitun rikoslain 17 luvun 8 §:n 1 momentin kohdan sanamuodon kanssa. Lisäksi kyseinen muotoilu osoittaa selkeästi, että annettu tieto voi olla joko totuudenvastainen tai harhaanjohtava. Todettakoon kuitenkin, että ehdotettu sanamuoto ”erehdytetty luvan myöntämisen kannalta olennaisista seikoista” on perusteltu, koska olennaisuuden vaatimus rajaa rangaistavuuden ulkopuolelle sellaiset vähäiset erehdyttämiset, joilla ei ole merkitystä luvan myöntämiseen.

Huomiot ehdotettavista uusista metsäkatorikosta ja törkeää metsäkatorikosta koskevista rangaistussäännöksistä (rikoslain 48 a luvun uudet 3 c ja 3 d §:t) sekä oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevaan rikoslain 48 a luvun 6 a §:ään ehdotettavista muutoksista

Metsäkatorikoksen tunnusmerkistöstä on vaikea hahmottaa kielletty menettely niin, että rikosvastuu olisi tekijän näkökulmasta ennakoitavissa. Tämä vastaava ongelma on käsillä muissakin uusissa esitetyissä tunnusmerkistöissä. Ks. myös lausunnon kohta Muut huomiot.

Huomiot pakkokeinolakiin ja poliisilakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot kansalaisuuslakiin, rajavartiolaitoslakiin ja Puolustusvoimien virka-avusta poliisille annettuun lakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot hankintalakiin ja erityisalojen hankintalakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot rikosrekisterilakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot merenkulun ympäristönsuojelulakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot luonnonsuojelulakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot Suomen talousvyöhykkeestä annettuun lakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annettuun lakiin ehdot

-

Huomiot EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista annettuun lakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot muista ehdotettavista lainsäädäntömuutoksista

-

Huomiot ympäristörikosdirektiivin säännöksistä, joiden ei mietinnössä katsota edellyttävän lainsäädäntömuutoksia

-

Huomiot ehdotusten pääasiallisten vaikutusten tarkastelusta

-

Huomiot muita toteuttamisvaihtoehtoja koskevasta arvioinnista

-

Huomiot suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä koskevasta jaksosta

-

Muut huomiot

Rikoslain selkeys ja rikosoikeudellinen laillisuusperiaate

Direktiivin täytäntöönpano johtaa hyvin monipolvisiin ja laajoihin tunnusmerkistöjen muotoiluihin ja tämän takia laillisuusperiaatteen vaatimukset tulee ottaa vakavasti. Rikoslain 48 luvun 1 § eli ympäristön turmelemisen perustunnusmerkistö on laajuudeltaan ja viittauksiltaan jo nyt vaikeasti hahmotettava ja sovellettava kokonaisuus. Uudet esitetyt muutokset kyseiseen säännökseen tekevät tästä entistäkin laajemman ja sekavamman.

Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate edellyttää, että rikossäännösten tulee olla viittaussäännöksineen täsmällisiä ja tarkkarajaisia. Nyt ehdotetut uudet / uudistettavat rikossäännökset ovat laajuudestaan huolimatta muodollisesti laillisuusperiaatteen näkökulmasta

riittävän täsmällisiä edellä esitetyistä huomioista huolimatta. Lopullisessa laissa on kuitenkin huolellisesti varmistettava, että esimerkiksi viittaussäännökset ovat asianmukaisia ja selkeitä, minkä lisäksi on syytä varmistaa takaisinkytkentä aineellisesta lainsäädännöstä rikoslakiin.

Vaikka rikossäännökset ovatkin edellä mainitsemallamme tavalla muodollisesti laillisuusperiaatteen näkökulmasta riittävän täsmällisiä, katsomme, että tietyn menettelyn rangaistavuus ei tekijän näkökulmasta välttämättä ole kaikissa tilanteissa ennakoitavissa. Tämä johtuu siitä, että tietyn säännöksen rikkominen on vaikeasti löydettävissä poikkeuksellisen laajoista rikostunnusmerkistöistä. Toisaalta sääntely voi hyvin perustein olla rikoslain 4 luvun 2 §:n 2 kohdan mukaisesti erityisen vaikeaselkoista. Vaikka kieltoerehdysäännöstä on oikeuskäytännössä sovellettu vain erittäin poikkeuksellisesti, voidaan nyt ehdotettuja rikostunnusmerkistöjä pitää tekijän näkökulmasta tietyissä tilanteissa rikoslain 4 luvun 2 §:n 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla erityisen vaikeaselkoisena. Esimerkkinä voidaan mainita vieraslaajirikosta koskeva uusi rikoslain 48 luvun 4 g §, koska haitalliset vieraslaajat löytyvät komission täytäntöönpanoasetuksesta ja sieltäkin latinankielisillä nimillä (täytäntöönpanoasetusta on sen antamisen jälkeen täydennetty kolme kertaa, hallituksen esityksen luonnos s. 338). Toisena esimerkkinä voidaan esittää uusi esitetty metsäkatorikos (RL 48a:3c), jossa kiellettyä on tiettyjen hyödykkeiden ja tuotteiden asettaminen markkinoille. Metsäkatorikoksen tunnusmerkistöstä on vaikea hahmottaa kielletty menettely niin, että rikosvastuu olisi tekijän näkökulmasta ennakoitavissa. Tämä vastaava ongelma on käsillä muissakin uusissa esitetyissä tunnusmerkistöissä.

Lainkonkurrenssi

Uudet rikossäännökset ovat soveltamisalaltaan päällekkäisiä voimassa olevan ja myös uudistettavan ympäristön turmelemissäännöksen (RL 48:1) kanssa. Ensi- ja toissijaisuutta on uusissa ehdotetuissa rikossäännöksissä pyritty ohjaamaan toissijaisuuslausekkein (esim. jäterikos RL 48:4a).

Lainkonkurrenssia koskeviin kysymyksiin onkin syytä kiinnittää vakavaa huomiota. Lainkonkurrenssin osalta on ensinnäkin tarkkaan käytävä läpi mahdollisesti sovellettavaksi tulevien eri rikossäännösten tekotapatunnusmerkit, jotta ehdotettu syrjäyttävä rikossäännös voi ylipäänsä täytyä tekotavan osalta. Jos tunnusmerkistö ei tekotapatunnus-merkin osalta täyty, ei myöskään ajateltu toissijaisuus toteudu (ks. KKO 2020:30).

Edellä esitetty osoittaa, että eri rikossäännösten väliset suhteet tulee miettiä tarkasti. Nyt näyttää siltä, että rikoslain 48 luvun 1 § syrjäyttää monesti esimerkiksi uuden jäterikosta koskevan rikossäännöksen (RL 48:4a). Jos tilanteessa on kuitenkin kyse törkeästä jäterikoksesta (RL 48:4b), syrjäyttää rikoslain 48 luvun 4 b § ympäristön turmelemisen perustunnusmerkistön (RL 48:1) lainkonkurrenssin ratkaisusääntöjen perusteella (ankarampi rangaistussäännös syrjäyttää lievemmin rangaistavan rikossäännöksen, ks. esim. KKO 2025:12). Sen sijaan törkeä ympäristön turmeleminen (RL 48:2) syrjäyttää ankarammin rangaistavana yleissäännöksenä lievemmin rangaistavan erityissäännöksen (RL 48:4b). Vastaava lainkonkurrenssisuhde on muun muassa rikoslain 48 luvun 1–2 §:ien ja uusien ehdotettujen rikoslain 48 luvun 4 c–d §:ien kohdalla.

Eri rikosten törkeiden tekomuotojen kvalifiointiperusteisiin on myös syytä kiinnittää huomiota. Tältä osin herää kysymys esimerkiksi tilanteesta, jossa abstraktin vaaran vaatimus täyttyy ja menettelyssä on tällöin hallituksen esityksen luonnoksessa todetun mukaisesti kyse ympäristön turmelemisesta (RL 48:1). Konkreettisessa tapauksessa ei kuitenkaan täyty mikään RL 48 luvun 2 §:ssä säädetty kvalifiointiperuste, jolloin kyseeseen ei tule ympäristön turmelemisen törkeä tekomuoto. Sen sijaan tilanteessa on kuitenkin kyse rikoslain 48 luvun 4b §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesta erityisen suuresta määrästä jätettä. Palataanko tällöin takaisin rikoslain 48 luvun 1 §:n soveltamisesta saman luvun 4 a §:n soveltamiseen ja sitä kautta törkeän jäterikoksen (RL 48:4b) kvalifiointiperusteen ja kokonaistörkeyden arviointiin? Näyttäisi siltä, että estettä tällaiselle lain soveltamiselle ei ole, jos toissijaisuuslausekkeessa käytetään sanamuotoa "jollei teko ole rangaistava". Toisin sanoen sanamuoto johtaa siihen, että tekijän menettelyn arviointi palautuu nimenomaisesta toissijaisuuslausekkeesta huolimatta takaisin.

Lainkonkurrenssin osalta nostamme esiin vielä yhden esimerkin. Luonnoksen sivulla 339 todetaan, että "Jos tuonti ei olisi omiaan aiheuttamaan säännöksen mukaista seurausta, sovellettavaksi voisi tulla rikoslain 46 luvun 1 §:n 1 momentin 7 kohdan mukainen säännöstelyrikos tai 46 luvun 2 §:n mukainen törkeä säännöstelyrikos.". Törkeän säännöstelyrikoksen (RL 46:2) rangaistusasteikko on 4 kuukautta – 4 vuotta vankeutta, kun taas ehdotetun vieraslajirikoksen rangaistusasteikoksi ehdotetaan sakkoa – 3 vuotta vankeutta. Jos teko on omiaan aiheuttamaan seurauksen (esimerkiksi huomattavaa vahinkoa ympäristölle), sovelletaan luonnoksen mukaan rikoslain 48 luvun 4 g §:ää, kun taas tilanteessa, jossa menettely ei ole omiaan aiheuttamaan seurausta, voitaisiin soveltaa ankarampaa säännöstä. Koska ankarammin rangaistava (yleiss)äännös syrjäyttää lievemmin rangaistavan (erityis)säännöksen, ei luonnoksessa esitetty rikossäännösten soveltaminen ole lainkonkurrenssiopin näkökulmasta johdonmukainen.

Lopputulemana toteamme, että tulevassa lainsäädännössä, sitä koskevassa hallituksen esityksessä ja sen perusteluissa lainkonkurrenssikysymykset tulisi saattaa johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi ja lainkonkurrenssikysymyksiin on syytä lainsäädäntövaiheessa kiinnittää merkittävää huomiota. Tämä osaltaan helpottaa lainkäyttäjän työtä tilanteessa, jossa laajat rikostunnusmerkitöt aiheuttavat pulmallisia lainsoveltamistilanteita.

Rangaistusasteikot

Useat rangaistusasteikot poikkeavat Suomessa vakiintuneesti käytössä olevista rangaistusasteikoista. Tämä on esityksessä mainituin tavoin ongelmallista Suomen rikoslaisissa noudatetun suhteellisuusperiaatteen ja rikoslain sisäisen johdonmukaisuuden näkökulmasta. Koska monen direktiiviin sisältyvän rikostyyppin osalta direktiivi ei mahdollista alemmaa enimmäisrangaistusta kuin viisi vuotta vankeutta, voidaan vakiintuneista asteikoista poiketa (LaVM 29/2014 vp, s. 3). Pidämme tältä osin poikkeamista hyväksyttävänä. Kiinnitämme huomiota siihen, että rangaistusasteikkojen tulisi olla johdonmukaisessa suhteessa toisiinsa nähden. Tämä vähentää lainkonkurrenssi-ongelmia tilanteessa, jossa ankarammin rangaistava rikossäännös syrjäyttää lievemmin rangaistavan rikossäännöksen (ks. KKO 2024:4 ja KKO 2025:12).

Kallio Heikki

Itä-Suomen yliopisto, Oikeustieteiden laitos - Heikki Kallio ja Matti Tolvanen